

DE TI BUD TIL NYTESTAMENTLIG BRUK HOS LUTHER OG I KONKORDIEBOKEN

Av Kåre Svebak

**Innhold: De ti bud i Jesu Bergpreken. - Fire momenter i Luthers utleggelse av Bergprekenen.
- De ti bud i de apostoliske formaninger med vekt på det drivende motiv. – Hva bekjennelseskraftene lærer om lov og løfte.**

Gjengivelsen av De ti bud i Luthers Lille Katekisme avviker drastisk fra 1 Mos 20:1-17. Hvorfor? Gjengivelsen handler ikke om oversettelse, men om Guds skapervilje til bruk i den nye pakt på Golgatapaktens grunn. Begrunnelsen er den rett utlagte Skrift fra dens Herre.

Lovens Herre – lovens oppfyller og troens rettferdighet

Gud innskjerpet ved profetene at mennesket umulig kan sikre sitt gudsforhold med ytelser. Guds lov er hellig liksom Gud, og krever Guds fullkommenhet, som ingen evner. Guds lov er derfor ingen frelsesvei. Midleren må lovens Herre være. Denne hemmelighet er Jesu person i ord og handling (Mt, 7:20, 11:28ff). Et menneskes barnekår hos Gud beror helt og fullt på Ham som Loven og Profetene vitner om (Mt 10:32f).

Gud innskjerpet ved profetene at mennesket umulig kan sikre sitt gudsforhold med ytelser. Guds lov er hellig liksom Gud. Den krever fullkommen hellighet, men mennesket mangler evnen. Guds lov er derfor ingen frelsesvei. Midleren må lovens Herre være. Denne hemmelighet er Jesu person i ord og handling (Mt, 7:20, 11:28ff). Et menneskes barnekår hos Gud beror helt og fullt på Ham som loven (og profetene) vitner om (Mt 10:32f).

Jesus opphevet ikke loven, men utla den og oppfylte den. Med sin lidende lydighet gitt lovens Herre i alles sted og oppfylte loven i alle deler (Mt 5:17). Jesu person bærer Guds Navn, det hellige, **Joh 8:58** - *JEG ER før Abraham ble til*. Derfor avviste han menneskers lovtradisjoner med sitt "*men JEG sier dere*" (Mt 5:22, 28 osv). Med ham var Guds rike virksomt til stede som nådens og syndsforlatelsens rike. Guds vitnesbyrd var Jesu undergjæringer. De var tegn-handlinger om Guds personlige nærvær i Jesu lidende lydighet inntil døden på korset.

Jesu saligprisninger innleder Bergprekenen og illustrerer Kristi midlergjærning: *Først* åpenbarer han Guds nådige sinnelag mot dem som er fattige i seg selv, og tilsier dem himlenes rike (Mt 5:3). Riket tilhører dem for Guds godhets skyld. *Deretter* følger formaningene til disippelliv under Jesu Kristi nådige herredømme.

1. De ti bud i Jesu Bergpreken

Jesu Bergpreken (Mt 5-7) bringer ingen ny moral. Jesu undervisning sammenfattet moralloven i det doble kjærlighetsbud med gyldighet for alle mennesker.

Denne almene gyldighet forplikter ingen på Tibudsloven i dens "jødiske" form (2 Mos 20, 5 Mos 5). *Eksempler:* Jesus gikk gjennom en kornåker på en sabbat (Mt 12:1. Jf Mk 2:23, Lk 6:1). Han helbredet på sabbaten (Lk 13:14, Joh 5:16, 7:23). Han opptrådte som HERREN over sabbaten (Mt 12:8 (Mk 2:24, Lk 6:2), og innskjerpet at det er tillatt å gjøre godt på sabbaten (Mt 12:12).

Herrens apostler praktiserte og ga videre til kirken Jesu frie forhold til sabbaten og andre forskrifter for jødene. **Kol 2:16** – *La ingen dømme dere i spørsmål om mat eller drikke, eller når det gjelder høytid, nymåne eller sabbat* (3 Mos 11:2ff, 23:2. Jf Rom 14, Gal 4:8-11, Tit 1:15f.

Tibudsloven tydeliggjør hva kjærlighet til Gud og medmennesker består i. Farisæerne blant jødene var enige med Jesus om det største bud i loven: Kjærligheten til Gud og mennesker. Og likevel: Hva kjærligheten består i, forstod de ikke. I så henseende representerer farisæerne alle mennesker. Hva kjærlighetsbudet krever, må åpenbaringsordets Gud forklare for oss i Jesu, Guds Sønn selv hengivende kjærlighet.

De ti bud om kjærligheten til Gud og vår neste tydeliggjør hva mennesker *dunkelt* aner med sitt lovstrev. Utelukket er menneskets vage og vilkårlige drømmer om en k0jærlighet som oppfyller våre overflatiske lengsler og behov, alltid iblandet selviske motiv.

Jesu forkynte med sin Guddoms myndighet den helhjertede kjærlighet til Gud og medmennesker, og selv oppfylte han loven, som bare Gud kan gjøre. Gud forstiller seg ikke, men er i sitt innerste vesen hva han krever av oss, **2 Mos 34:6** – *en barmhjertig og nådig Gud, langmodig og rik på miskunn og sannhet*. - Slik viste han seg for verden i Jesu tjenerskikkelse med den herlighet som den enebåren Sønn har fra sin Fader, **Joh 1:14** – *full av nåde og sannhet*. Derfor "måtte" han oppfylle løftespakten med Abraham og oppfylle loven med sin selv hengivende kjærlighet inntil døden på korset. Han var Guds rene Lam og alles tjener i samme person. Slik har Gud vist kjærlighet til «sitt eget» - en fallen og fiendsk verden, den han har skapt.

Det er denne totale kjærlighet Gud krever av menneskene i våre jeg-du-relasjoner. Han krever hva han selv har gjort og gir i Kristus Jesus (Mt 5:48). Prutningsmann eller adgang til reservasjoner fins ikke. Slik er ikke åpenbaringsordets hellige Gud – og heldigvis for oss! Den Gud som gir av nåde hva han krever, gir også sine tjenere nådelønn som fortjent (mere nedenfor).

Hva fortjeneste-prinsippet innebærer, har Sinai-pakten klargjort: Den som gjør hva Gud krever, skal leve, men den som synder, skal dø (Esek 18:19f). Omsatt i praksis, ligger vi i grøfta allerede, falt for røvere (Lk 10:23-37, Rom 7): Jeg mangler evnen til å leve slik Gud vil. Konklusjon: Da må den Gud som skjuler seg i lovens krav, være vred på meg, og jeg være forkastet av

ham på grunn av syndens motkrefter i meg. Overlatt til min egen rettferdighet – lik et skittent klesplagg (Jer 2:22, Sak 3:3f). Alternativet er Guds nådepakt med den enkelte i dåpen, **Gal 3:27** – *Dere som er døpt (ebaptisthæte, aor passiv) til Kristus, er blitt ikledd (enedysasthe) Kristus.*

Gode gjerninger for Gud må skje ved den tro som har Kristus til gave. Lønn for gode gjerninger er den nådelønn som Jesu disipler har i vente hos Gud. Denne lønn er "stor i him-melen", sier Jesus (Mt 5:12). Slik motiverer han og oppmuntrer "de som er fattige i seg selv", v 3. Siden himmelriket er deres allerede, gitt av nåde, bør de gjøre Guds vilje med glede.

Jesus viser til Guds profeter i den gamle pakt (jf Mt 5:23:34-36). De er eksempler i di-sippelliv. De var også skyggebilder av Den Kommende – Kristus Jesus. Han er Profeten som Gud hadde lovet (5 Mos 18). Han levde som han lærte - var Guds selvhengivende kjærlighet i sin lidende lydighet. Derfor er han ikke bare gave, men også kristnes fremste eksempel, **1 Pet 2:21f** – *Kristus led for dere og etterlot dere et eksempel, for at dere skal følge i hans fotspor. Han gjorde ikke synd, og svik fantes ikke i hans munn.*

Den etiske fordring er ingen himmelstige til Gud. Vi kan vel innbille oss og hykle kvalifisert, men Gud gjennomskuer oss. Veien til Gud er *Guds komme til oss – den gang i Jesu skikkelse, i nåtid nærværende og virksom med evangeliet og med evangeliet i sakramentets skikkelser, rakt frem fra Herrens bord og mottatt med munnen. Ved troen på ham som ga sitt legeme og blod for verdens synder, har "tollere og syndere" lovoppylleren – den Hellige og Rettferdige - til gave, gitt på nådepaktens grunn. Det er denne utleggelse Lille Katekisme formidler i Første parten.*

Da faller lys over mange ting. Den som holder seg til Guds ord, har en opplyst samvit-tighet (Mt 5:18f) og kan skjelne mellom Guds skapervilje og tids- og stedbundne lover. (Rom 12:2, 13ff, 13:13f. Kol 2:16f. Jf 2 Mos 31:14f, 3 Mos 26:27, 11 og 5 Mos 15)

2. Fire momenter i Luthers utleggelse av Bergprekenen

(Hovedkilde: Bengt Hägglund: *Arvet från reformationen. Teologihistoriska studier. = Församlingsfakultetens skriftserie 4. Göteborg. 2002, 135-147*).

Første moment:

Formaningene til et liv etter Guds vilje er ikke avgrenset til utvortes adferd, men *omfatter menneskets sinnelag*. Derfor er Jesu "Bergpreken" (Mt 5-7) disippelundervisning med konsekvenser for dagliglivet i skapergitte ordninger (ekteskap/familie, stat).

Andre moment:

Stilt overfor medmennesker og samfunnsordninger, er det nødvendig å skjelne mellom *person og embete*. Da bruker Luther ordet "embete" (el kall) i vid mening.

Vanligvis ble embete brukt om en som utfører oppdrag i kraft av fullmakter fra over-ordnet myndighet. I denne mening utøver en prest/predikant prekenembetet på Kristi vegne (predikent = prest uten ansvar for sakramentenes forvaltning). Nytt hos Luther er embete eller «kall» brukt om *menneskelivet i skapergitte ordninger*. Her har enhver sitt kall i samsvar med den skapergitte posisjon - som far, mor, barn, bror, søster, nabo osv. Ingen lever for seg selv. Alle inngår i personrelasjoner – nære og fjerne, alltid bundet til andre. Luthers skjelning har en omfattende bibelteologisk begrunnelse.

Til bibelstudium:

Likeverd og underordning i skapergitte posisjoner: 1 Mos 1:26-28, 2:15ff (en Kristusprofeti), 1 Mos 3:16ff.

Guds Sønns underordning i Jesu skikkelse: Rom 5:12ff, Fil 2:5-11, Ef 5:21ff. Jf Mt 26:28, Joh 13:13-15 osv.

Forholdet mellom mann og kvinne i Guds kirkeorden bevitner Gud som den gode Skaperen: 1 Kor 11-14, 15:28, 16:15-18 (aposteldisipler), 1 Tim 2:4ff.

I staten: Rom 13:1-7. Jf Mt 22:21, 1 Pet 2:14, Apg 5:29.

Ordet "person" betegner hele mennesket i sin individuelle fremtreden. Den har alltid karakter av noe for seg selv, *noe enestående* i forholdet til Gud og medmennesker, enhver i sitt "embete" eller kall. Vi må skjelne – ikke skille - mellom embetet og personen som innehar embetet. Det er forskjell på embete og person, men personen er alltid bundet til sitt embete el kall, om det enn skifter i dette liv. Også kristne fremtrer som personer i skapergitte posisjoner, enhver i sitt "kall" for andre. Denne skjelning er av grunnleggende betydning for etikken inklusive menighetsetikken.

Illustrerende er Jesu ord om å "vende det annet kinn til" (Mt 5:39). Ingen må ta seg til rette som person. Dertil kreves et embete med fullmakt til å beskytte andre, f eks en mor sitt barn, en soldat sitt folk, osv.

Luther utlegger Bergprekenen som undervisning for Jesu disipler og involverer samtidig forholdet person og embete (el kall). Sammenstillingen medfører *tre problemkretser*, som i Luthers utleggelse er innvevd i hverandre: Er Bergprekenen avgrenset til personens indre? Er det forskjell mellom de troendes kallsarbeid og andres kallsarbeid? Hvilket handlingsrom gir Guds morallov? Følgende momenter viser hvordan tingene henger sammen:

Tredje moment:

Troen må forvandle mennesket i dets innerste. Jesu bergpreken viser til livets vitnes-byrd i skapergitte posisjoner, og viser hvordan en kristen forholder seg til samfunnets lovgivning og ytre ordninger, når han har et embete å utføre. Da hender det at også en kristen må utføre gjerninger som ytre sett er ubarmhjertige, fordi de påfører andre lidelse og straff.

Men hvilke gjerninger er gode for Gud? Det er gjerninger som har Guds ord og bud for seg. De kan være utført på en måte som behager Gud, "for salige er de rene av hjerte, for de skal se Gud" (Mt 5:8). Kristus er Guds rettferdighet i egen person og hjertets renhet for Gud. Han er kilden til kjærlighetens gjerninger i menneskets innerste. Troen er aldri uten ham som er Kjærligheten. Men uten troen på Kristi velgjerninger *for oss*, er mennesket uten Kristi virksomme nærvær *i oss*.

Fjerde moment:

Kristnes forpliktelse på moralloven omfatter *kallet til å bekjenne evangeliets sann-het og frihet for sin neste*. Da fungerer kristne som "jordens salt" (Mt 5:13). Forutsetningen er gitt med Jesu saligprisning, **Mt 5:3** – *Salige er de som er fattige i seg selv, for himmelriket er deres*.

Illustrerende er Jesu ord om "lyset i staken" (Mt 5:14-16). Det sikter til apostlene og deres utøvelse av *prekenembetet*. Kun apostlenes lære fra Kristus kan opplyse denne verdens mørke. Kristus skaper ved sitt ord de gjerninger som troen gjør i omgang med mennesker. Da må det være tale om gjerninger i samsvar med de tre første bud (Første tavle). Eksempler: Å bekjenne Kristi lære, øve troen i gjerninger som har Guds Ord og befaling for seg, bekjenne Kristus og prise ham, erkjenne at vi er støv og aske for Gud, men Kristus alt, osv.

Første tavles gjerninger er avgjørende for det kristne ethos. Ved troen (første bud) blir alt godt på grunn av Kristi virksomme nærvær i den troendes liv. Kristne oppmuntres til å øve troen i gode gjerninger, og til å legge vinn på dem for menneskenes skyld (Tit 3:8). Da vitner gjerningene om opphavet, så mennesker må prise Gud Faderen for hans godhet.

En kristen fremtrer ikke som to personer – som verdslig person (Weltperson) i en situasjon, og som kristen i en annen (Christperson). Troen er aldri privat eller alene. Kristne personer kan hevde retten og straffe onde gjerninger, som også vantro mennesker kan. Forskjellen beror på det sinnelag som følger troen, slik saligprisningene viser.

3. De ti bud i de apostoliske formaninger

Apostlene overga til kirken hva Jesu lærte om kjærligheten til Gud og medmennesker, den Tibudsloven anskueliggjør og krever. Da er ikke problemet åpenbaringsordets hellige Gud. Problemet er mennesket selv. Også apostelen ble drevet til denne erkjennelse, **Rom 7:7, 12** – *begjæret hadde jeg ikke kjent hvis ikke loven hadde sagt: "Du skal ikke begjære."* /.../ *Loven er hellig, rettferdig og god* (jf 3 Mos 19:2 osv, Rom 2:20ff, 13:8ff).

Muligheten til lovoppfyllelse og fred med Gud foreligger som en kjensgjerning: Evangeliet løfter våre blikk mot nåderikets komme i Kristus Jesus, slik han selv gjorde, og apostlene etter ham, **Mt 4:17** – *Vend om, for himmelriket er nær!* - Riket var hos dem med Jesu virksomme nærvær, slik "Skriftene" hadde sagt. Syndere ble frikjent av nåde og det nye livet begynte sammen med ham. Rom 12:1 - Så formaner jeg dere nå /.../ ved Guds miskunn, at dere frembærer deres legemer til et offer som er levende, hellig og behagelig for Gud, deres åndelige tempeltjeneste. - "Ved Guds miskunn" leves det nye livet i døpte mennesker som tror Guds løfte (Mk 16:16).

Den oppstandne Kristus Jesus er nærværende og virksom i de troendes liv. De troende ser det ikke, men tror Guds vitnesbyrd om Jesus og gleder seg i Gud. Han er Guds gavereffektivitet, gitt for verdens synder, og han lar oss vinne seieren over Guds fiendemakter. Slik motiverer tilgivelsens evangelium til gode gjerninger, slike som har Guds ord og befaling for seg. (Rom 5:5, 6:19, 12:1, 1 Kor 1:2, 6:19, Ef 1:4, Kol 3:12, 2 Tess 2:13, Tit 3:5, 8 osv.)

Det drivende motiv i de apostoliske formaninger

Jesu saligprisninger ble fulgt av Jesu formaninger. Samme rekkefølge møter oss i apostlenes undervisning: Først lære, så formaninger til et hellig liv. Troen på Guds rettferdighet, gitt av nåde i dåpen, skal øves i gode gjerninger med Jesus som eksempel. Normen er fortsatt Guds gode skapervilje for alle mennesker, slik den er tydeliggjort i Tibudsloven og skjerpet i Jesu undervisning (eks Rom 6 og 12:1f, 1 Joh 2:4-6, 4:16ff).

Det drivende motiv, og vilkåret for disippelliv, er hele veien Guds nådige sinnelag i Kristus. Mottatt i tro, går *Guds gave alltid foran Guds eksempel* i Jesu skikkelse, for "så har Gud elsket verden" (Joh 3:16). Slik ble løftespakten med Abraham oppfylt (Mt 16:21-23).

De tolv forstod ikke Jesu *korsteologi* den gang, ikke før den oppstandne Jesus utla Skriftene for dem (Lk 24). **1 Pet 2:24** – *Han bar selv våre synder i sitt legeme opp på treet, for at vi skulle være døde fra syndene og leve for rettferdigheten. Ved hans sår har dere fått legedom.* - Guds rettferdighet i Jesu skikkelse er "deres sjelers hyrde og biskop", v 25, og midleren for det nye livet. Jesu motivering til disippelliv er altså forholdet mellom troens grunn og art. Samme rekkefølge er den røde tråd i apostlenes senere undervisning.

Troens grunn er løftespakten, for lovens Herre er lovens oppfyller i lidende lydighet. Alle forpliktelser påhviler ham i det nye livet, og alle rettigheter er gitt den som tror, nemlig barnekår og arverett hos Gud, og ved Jesus Kristus fri adgang til Faderen i Den Hellige Ånd (Ef 2:18, 3:12). Troens grunn lar oss kjenne Gud i hans gjeløsergjerning (evangeliet). Gud har oppfylt løftespakten med Abraham. **Ef 1:1** - *Gud har velsignet oss med all åndelig velsignelse i de himmelske verdener ved Kristus.* (Heb 1:1f, Joh 1:14, Gal 4:4). Velsignelsen bærer korsmerket: Guds forsoning med verden i Kristi korsdød. Der har Gud vist seg for verden i all hans kjærlighet, så mye større enn all hans nidkjærhet.

Troens art er tillit til Guds løfte. Kroneksempel er fader Abraham - "vår alles far", (Rom 4:16). Forskjellen beror på løftespaktens oppfyllelse i Kristus Jesus. Han er Guds rettferdighet og troens gjenstand, "unntaget ved Den Hellige Ånd og født av jomfru Maria".

Troen omfatter mer enn kunnskapen, som også djævelen har. Tro i bibelsk mening er først og fremst den tillitsfulle kjennskap til åpenbaringsordets trofaste Gud. Ved syndsforlåtelsens evangelium virker Gud den tillit han vil ha. Den vil han ikke dele med noen annen eller noe annet (se Luthers forklaring i LK, første bud). Denne tro regner Gud til rettferdighet for seg (1 Mos 15:6, jf Joh 17:3, Rom 4:3, 6, 10f, 21-24).

Dette *Kristus-sentrerte* perspektiv trer tilbake i Luthers forklaringer til budene, men er der indirekte. De er en nytestamentlig utleggelse. Guds frykt og kjærlighet til Gud forutsetter forholdet mellom Guds lov og evangelium, når vi erkjenner vår fattigdom i oss selv og setter all vår lit til Kristus som *gave*, gitt av nåde. Med gaven gitt den enkelte i dåpen, lever et Guds barn med Kristus som *eksempel* i dagliglivets gjøremål, enhver i sitt kall.

Følgelig er det feil å avgrense undervisningen til budene. Undervisningen må også vise hvordan Kristus har oppfylt budene og er vår mulighet til å leve det livet vi er skapt til å leve i kjærlighet til Gud og vår neste. Perspektivet bekreftes av Budenes sammenstilling med "Troen" og "Bønnen", og utdypes med bekjennelsesskriftene.

4. Hva bekjennesskriftene lærer om lov og løfte: En oversikt

Om de ti bud

1. Gud har satt De ti bud som *en grense* mellom det onde og det gode (SK De ti bud, 183).
2. *Budene handler ikke om godtgjørelser*, som det er lov å avvise (Apol 12:134). Et menneske kan ikke fjerne en forpliktelse som tilhører den guddommelige rett, for den "kan ikke oppheves ved en menneskelig autoritet" (Apol 12:175, jf CA 27:24, 28:41, 21:1ff - overgangen til misbrukartiklene). Lik Troen, Fadervår og sakramentene, beholder også De ti bud "sitt vesen og sin verdighet" uavhengig av min overholdelse, bønn eller tro (SK Nattverden 5).
3. Selvalgte tjenester eller fluktveier er unyttige for Gud (Mt 15:9). Unntak er påtvungne avvik fra evangeliet. Da har vi Guds bud om heller å lide urett for vår bekjennelse til evangeliet. (Apol 27:41f)
4. Ingen lov og intet løfte, som mennesker har gitt, kan fjerne Guds bud og ordning (CA 23:8, jf 24:24, 27:18). Tradisjoner tilslører Guds bud, når de gis prioritet fremfor Guds bud (CA 26:8, Apol 12:145, 15:25, 28:4). Romerkirken med sitt pavedømme setter egen makt opp mot Guds bud (Tr 6).
5. De ti bud kan ikke rettfærdiggjøre. De "anklager alle hellige". (Apol 4:87, 27:17). Derfor er det "fariseisk tomhet" å tro at noen gjør mer enn budene krever (samme 27:25). Kunne vi holde De ti bud slik Gud vil, trengte vi verken Troen eller Fadervår (SK Troen, 3). Selv om mennesket kan gjøre samfunnsnyttige gjerninger, er det en fiende mot Gud, født med "en ond lyst og tilbøyelighet" til å gå mot Gud og hans bud. (Apol 4:27. FC SD 1:11, 2:43). Budene anklager oss til stadighet, for Gud vil at hjertet skal være rent (Apol 4:103. SK De ti bud 310). Ingen kan holde ett av budene (SK De ti bud, 316).
6. Vi trenger en ny innstilling til Gud. Det er den innstilling som det første bud krever, for da oppfyller vi også de andre budene. (SK De ti bud 324, FC SD 2:26) Den Hellige Ånd virker den sanne anger, som ikke tillater legemet å følge lystene, og den sanne tro, som ikke svarer Gud med utakk og forakt for hans bud (Apol 12:131, SK Troen 1f). Det er ikke mulig å oppfylle budene uten Den Hellige Ånd. Han er virksom i de troende og driver dem til å øve seg i gjerninger etter Guds bud. (Apol 18:2. FC SD 11:73) Troen bringer Den Hellige Ånd. Han føder et nytt liv i hjertet. Med nye tildriv holder vi loven og oppfyller den mer og mer. (Apol 4:123-125 sit Jer 31:33, Rom 3:31, Mt 19:17, 1 Kor 13:2)
7. Budene lærer oss hva vi skal gjøre for Gud og vår neste. Troen (Credo) sier oss hva Gud gjør for oss og hva han gir, så vi lærer "å elske alle Guds bud og ha vår glede i dem" (Troen, 67-69).
8. Guds ti bud fremstiller det menneskeliv som behager Gud. Det fins ikke utenfor De ti bud, selv om det er aldri så storartet og verdifullt i verdens øyne. (SK De ti bud 311). Ingen lære eller samfunnsorden når opp til De ti bud, og derfor bør enhver øve seg i budene hver dag og i alle livets forhold (samme 317, 333).
9. De ti bud er skrevet i alles hjerter (SK Troen 67 ref Rom 2:15). Den Hellige Ånd bruker budene til å lære oss Guds vilje (FC SD 6:12 sit Rom 12:2, Ef 2:10, 1 Sam 2:6, Joh 16:8).

Budene lærer de troende om rette gode gjerninger, og bevarer dem i ydmykhet (samme 6:21). De er "den rette kilde og kanal" for gode gjerninger (SK De ti bud 311).

10. Vi bør alltid ha budene for øye (SK De ti bud 331), og akte på dem, enhver i sin stand - ugift, ektestand, enkestand (samme 317). Vi har hendene fulle med å holde dem, for budene handler om "dagligdagse gjerninger" uten anseelse (SK De ti bud, 313f, 317f). Det er "en forbannet frekkhet /.../ å finne en høyere og bedre livsførsel enn den De ti bud viser oss" (samme 315).

11. En skal særlig innprente det bud eller stykke som blir mest tilsidesatt av folk på stedet (LK Luthers forord 18).

Om løftet (el evangeliet)

Løftet i avgrenset mening

1. Skriften handler om Guds lov og løfte. Da taler vi om «løftet» (el evangeliet) i avgrenset mening - om Kristus, om syndenes forlatelse og om Kristus som ufortjent gave. (Apol 4:5, 102, 183, 261, 12:53. FC SD 5:14) Løftets innhold er med ettt ord sagt – syndstilgivelse (Apol 4::43, 102 (jf 287), 292, 24:69 – i alterets sakrament to deler).

2. Guds løfte gjør Gud kjær for oss (Apol 4:129). Siden vi ikke evner hva loven krever, må løftet holde oss oppe i vår svakhet (samme 165).

Løftets adresse

3. Evangeliet er ikke begrenset til Nytestamentet. Kirkens fedre (i den gamle pakt) kjente løftet om Kristus, at Gud for Kristi skyld ville tilgi syndene (Apol 4:57, 12:53, 24:55 ref Jes 53:10. FC SD 7:46 els Abraham). Evangeliet er heller ikke begreset til kvalifiserte mottakere. Liksom forkynnelsen av omvendelsen har adresse til alle (universelt), har også løftet adresse til alle (FC SD 11:28).

Løftets anvendelse

4. Løftet utelukker vår fortjeneste (Apol 12:84). Gir man gjerningene plass i forsoningen, er løftet usikkert og forgjeves (samme 4:42, 285 og 20:10. Løftet tilhører ikke den som vil bli rettferdig med gjerninger (samme 4:110, 221, 223, 27:17, 34).

5. Liksom dåpen og Herrens Nattverd, er også gode gjerninger ytre tegn på Guds løfte. De troende har glede av gode gjerninger og øver seg i dem. (Apol 4:275)

6. Løftet gripes kun med tro (Apol 4:43, 70, 84, 127, 12:80). Det kan ikke mottas med tro og dertil munnens og gjerningenes bekjennelse (FC Ep 3:22, SD 3:51). I rettferdiggjørelsen for Gud stoler ikke troen på angeren, kjærligheten og andre dyder, men kun på Kristus og hans fullkomne lydighet (samme SD 3:30). Guds løfte og troen går hånd i hånd (Apol 4:50, 261f, 346, 15:10). Å tro det er å motta Guds løfte (Apol 4:50, 113, 227, 263, 304).

Løftet i vid mening

7. Loven ble først og fremst gitt for å temme synden, og med løftet om nåde og velgjer-ning (SA C 2:1).
8. Det rikeste løfte er føyd til det første bud: Gud vil vise miskunn i tusen ledd mot dem som elsker ham og holder hans bud, som ingen evner uten Kristus. (Apol 4:270. SK De ti bud 29, 39, 333).
9. Guds løfte er føyd til det fjerde bud. Den lydighet som barna skylder sin far og mor, har stor lønn i dette liv, men gjør ingen rettferdig for Gud. (Apol 4:197, 367f. SK De ti bud 131-133, 164-166) Også ekteskapet har Guds befaling og et løfte for det legemlige liv (Apol 13:14f).
10. Bønnen hører sammen med tilliten til Guds løfte og Kristi fortjeneste (Apol 21:20. SK Fadervår 19f).
11. Guds løfter er knyttet til prekenembetet. Det hører med til prekenembetets oppdrag å forkynne Guds løfter i både avgrenset og vid mening. (Apol 13:11 ref (Rom 1:16, Jes 55:11), 23:18-20 ref Lk 10:16. FC SD 2:56 ref 2 Kor 2:14ff. Jf samme 3:5f).

Epost: kaare.svebak alfakrøll gmail.com